

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه‌ی دکتری رشته‌ی اقتصاد

ارزیابی پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان ایران در دوره ۸۶-۱۳۷۹:

یک رویکرد روش‌شناختی

استاد راهنما:

دکتر محمد واعظ برزانی

استادان مشاور:

دکتر نعمت‌الله اکبری

دکتر سید حسین میرجلیلی

پژوهشگر:

وحید مقدم

بهمن ماه ۱۳۸۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق
موضوع این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه
اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه‌ی دکتری رشته‌ی اقتصاد گرایش اقتصاد اسلامی
آقای وحید مقدم تحت عنوان

ارزیابی پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان ایران در دوره ۸۶-۱۳۷۹:

یک رویکرد روش شناختی

در تاریخ ۸۸/۱۱/۲۸ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

- ۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر محمد واعظ برزانی با مرتبه علمی استادیار
امضاء
- ۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر نعمت الله اکبری با مرتبه علمی دانشیار
امضاء
- ۳- استاد مشاور پایان نامه دکتر سید حسین میرجلیلی با مرتبه علمی دانشیار
امضاء
- ۴- استاد داور داخل گروه دکتر رحیم دلالی اصفهانی با مرتبه علمی دانشیار
امضاء
- ۵- استاد داور داخل گروه دکتر محسن رنانی با مرتبه علمی دانشیار
امضاء
- ۶- استاد داور خارج گروه دکتر یدالله دادگر با مرتبه علمی دانشیار
امضاء
- ۷- استاد داور خارج گروه دکتر حسین عیوضلو با مرتبه علمی استادیار
امضاء

امضای مدیر گروه

هو العليم

سپاس‌گزاری

دفتر ما هم به نامت باز شد

ای که با نامت جهان آغاز شد

شکر و سپاس پروردگار بی‌همتا را که به من توفیق علم آموزی عطا فرمود. اکنون که به لطف حق، توفیق به انجام رساندن این رساله را پیدا کردم به مصداق آیه‌ی "من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق" بر خود لازم می‌دانم تا از راهنمایی‌های ارزنده و بی‌دریغ استاد راهنما جناب آقای دکتر محمد واعظ و اساتید مشاور این رساله جناب آقای دکتر نعمت‌الله اکبری و جناب آقای دکتر سید حسین میرجلیلی، که در زمان تدوین رساله طی از ایشان بسیار آموختم، سپاسگزاری کنم.

همچنین تشکر می‌کنم از پدر و مادرم و تمام برادران و خواهرانم به ویژه دکتر مجید مقدم، که همواره تشویق‌های آن‌ها راه دشواری را که در پیش داشتم، برایم هموار نمود. در نهایت از همسر گرامیم و فرزند عزیزم محمد حسین، که دشواری‌های زندگی دانشجویی را در طول بیش از ۴ سال تحمل نمودند، قدردانی می‌نمایم.

تقدیم به محمد برگزیده خداوند و گل سرسبد آفرینش

که با هدایت و دین حق فرو فرستاده شد تا انسان خاکی را به تربیت خویش الهی کند.

و پس از آن تقدیم به ارواح پاک ائمه معصومین و حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیهم اجمعین.

و به شیعیان ایران، به ویژه امام و شهدای انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، که امت برگزیده الهی

برای استقرار نظام مهدوی در این کره خاکی هستند.

چکیده

دو دهه اخیر را می‌توان دوره رشد کمی دوره تحصیلات تکمیلی در رشته اقتصاد و زیر رشته‌های آن از جمله اقتصاد کلان دانست که نتیجه طبیعی آن رشد بالای مطالعات اقتصاد کلان بوده است. گام بعدی پس از دستیابی به رشد کمی، ارزیابی این پژوهش‌ها از ابعاد گوناگون از جمله پیشرفت علمی است که رساله حاضر از جنبه روش‌شناختی بدان پرداخته است. برای این کار، از نسخه ابزارگرایانه «حل مسأله به مثابه پیشرفت علمی» لائودن بهره برده شده است. به علاوه برای بررسی عوامل تأثیرگذار در پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان، ابتدا با بررسی تاریخچه ۷۰ ساله اقتصاد کلان، الگویی برای ساختار تحول آن توسعه یافت. این الگو نشان می‌دهد پیشرفت نظری اقتصاد کلان تحت تأثیر سه عامل دیدگاه‌ها، شواهد و روش‌های فنی در بستر جامعه علمی است.

آزمون دو فرضیه مربوط به ارزیابی پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان ایران نشان می‌دهد این مطالعات اولاً به طور عمده به حل مسائل کاربردی اختصاص دارد، ثانیاً موضوعات مربوط به آن‌ها منطبق با اولویت‌های کشور نبوده است.

آزمون فرضیه‌های چهارگانه مربوط به عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت علمی از طریق تحلیل محتوای مطالعات اقتصاد کلان ایران صورت گرفت. آزمون این ۴ فرضیه نشان می‌دهد در مطالعات اقتصاد کلان ایران از شواهد برای توسعه الگوهای فنی استفاده نشده است، الگوها و روش‌های فنی توسعه نیافته است و مطالعات با سایر مطالعات فارسی دارای ارتباط روش‌شناختی نیست. فرضیه راجع به عدم تصریح دیدگاه‌ها و الگوهای فنی رد شد. به علاوه بررسی‌ها نشان دهنده سیطره فرمالیسم ریاضی، به ویژه روش‌های اقتصادسنجی، بر روش‌شناسی مطالعات است. بررسی‌های نظری نشان می‌دهد نظریات لائودن قابلیت استفاده زیادی، هم در زمینه ارزیابی پیشرفت علمی و هم دلایل احتمالی عدم پیشرفت علمی، دارد.

واژگان کلیدی: پیشرفت علمی، مطالعات اقتصاد کلان ایران، رئالیسم، ابزارگرایی، دیدگاه‌ها، شواهد، روش‌های فنی، جامعه علمی، روش تحلیل محتوا، مقیاس‌بندی فاصله‌ای.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
د	کوتاه‌نوشت‌ها
ذ	پیش‌گفتار
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱	مقدمه
۲	۱-۱. شرح و بیان مسأله تحقیق
۴	۱-۱-۱. معنا و مفهوم پیشرفت علمی
۱۰	۱-۱-۲. ارزیابی پیشرفت علمی
۱۱	۱-۱-۳. عوامل شکل دهنده ساختار پیشرفت علمی
۱۵	۱-۲. اهمیت و ارزش تحقیق
۱۶	۱-۳. اهداف تحقیق
۱۶	۱-۴. فرضیات تحقیق
۱۷	۱-۵. قلمرو موضوعی تحقیق
۱۷	۱-۵-۱. مطالعه اقتصاد کلان
۲۱	۱-۵-۲. مطالعات اقتصاد کلان ایران (ماکا)
۲۴	۱-۶. قلمرو زمانی تحقیق
۲۴	۱-۷. کاربرد نتایج تحقیق
۲۶	۱-۸. روش تحقیق
۲۶	۱-۸-۱. فنون مورد استفاده در آزمون فرضیه‌ها
۳۱	۱-۸-۲. نوع مطالعه و روش بررسی فرضیه‌ها
۳۲	۱-۸-۳. جامعه آماری
۳۳	۱-۸-۴. داده‌های تحقیق
۳۴	۱-۸-۵. ابزار گردآوری داده‌ها
۳۴	۱-۸-۶. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

عنوان	صفحه
۹-۱. واژه‌های کلیدی	۳۵

فصل دوم: رویکردهای ارزیابی پیشرفت علمی در فلسفه علم و روش‌شناسی اقتصاد

..... مقدمه	۳۷
..... ۱-۲. رئالیسم و ابزارگرایی در فلسفه علم	۳۸
..... ۲-۲. ابزارگرایی و رئالیسم در اقتصاد	۴۴
..... ۱-۲-۲. ابزارگرایی	۴۵
..... ۲-۲-۲. وضعیت کنونی روش‌شناسی ابزارگرایی در علم اقتصاد	۴۷
..... ۳-۲-۲. برنامه‌های رئالیستی در اقتصاد	۵۰
..... ۳-۲. مقایسه ابزارگرایی و رئالیسم در فلسفه علم و اقتصاد	۵۹
..... ۴-۲. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۶۲

فصل سوم: تحولات روش‌شناختی در علم اقتصاد

..... مقدمه	۶۴
..... ۱-۳. الگوهای مهم فلسفه علم و الگوی برگزیده رساله	۶۵
..... ۱-۱-۳. مروری بر الگوهای عمده فلسفه علم	۶۵
..... ۲-۱-۳. الگوی برگزیده فلسفه علم	۸۱
..... ۳-۱-۳. لائودن و نظریات وی در زمینه پیشرفت علمی و استانداردهای ارزیابی نظریه‌ها	۸۲
..... ۲-۳. روش‌شناسی اقتصاد	۹۲
..... ۱-۲-۳. مفهوم روش‌شناسی در اقتصاد	۹۳
..... ۲-۲-۳. روش‌شناسی اقتصاد کلان	۹۵
..... ۳-۳. الگوها و رویکردهای روش‌شناسی در اقتصاد	۹۸
..... ۱-۳-۳. صورت‌گرایی در اقتصاد	۹۸
..... ۲-۳-۳. روش استقراء	۱۰۴
..... ۳-۳-۳. اثبات‌گرایی در اقتصاد	۱۰۶
..... ۴-۳-۳. ابطال‌گرایی در اقتصاد	۱۱۰

عنوان	صفحه
۵-۳-۳. فعالیت علمی پارادایم محور کوهن	۱۱۴
۶-۳-۳. روش‌شناسی برنامه‌های پژوهشی لاکاتوش در اقتصاد	۱۱۷
۷-۳-۳. خطابه‌گرایی در اقتصاد	۱۲۱
۸-۳-۳. الگوی منتخب روش‌شناسی در اقتصاد: کثرت‌گرایی روش‌شناختی ساختاری	۱۲۴
۴-۳. مروری بر مطالعات انجام شده	۱۳۰
۱-۴-۳. مطالعات دسته اول: روش‌شناسی اقتصاد و اقتصاد کلان	۱۳۱
۲-۴-۳. مطالعات دسته دوم: ارزیابی پیشرفت علمی در علوم مختلف و اقتصاد	۱۳۹
۳-۴-۳. جمع‌بندی مطالعات داخلی و خارجی	۱۴۸
۵-۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۴۹

فصل چهارم: الگوی پیشنهادی ساختار پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان

مقدمه	۱۵۱
۱-۴. تحقیق تاریخی: نقش دیدگاه‌ها، شواهد، روش‌های فنی و تعامل آن‌ها در پیشرفت علم اقتصاد	
کلان در یک بستر تاریخی	۱۵۵
۱-۴-۱. انقلاب کینزی و جنبه‌های مختلف آن	۱۵۶
۲-۴-۱. زمینه‌های انتقادی از سیستم کینزی و دوره جدیدی از نظریه‌پردازی اقتصادی	۱۶۱
۳-۴-۱. پول‌گرایان	۱۶۲
۴-۴-۱. پیشگامان انقلاب کلاسیکی جدید	۱۶۴
۵-۴-۱. انقلاب کلاسیک جدید	۱۶۵
۶-۴-۱. مکاتب چرخه‌های تجاری حقیقی و کینزی‌های جدید	۱۶۸
۷-۴-۱. چکیده بحث	۱۷۱
۲-۴. نقش جامعه علمی: بستر تعاملات عوامل سه‌گانه	۱۷۷
۳-۴. تحقیقی در تناسب نظریات لائودن برای مراحل توصیفی و تبیینی رساله	۱۷۹
۱-۳-۴. توسعه مدل پلورالیستی لائودن در زمینه ارزیابی پیشرفت علمی	۱۷۹
۲-۳-۴. چگونگی پیشرفت: توسعه مدل سنت تحقیقاتی لائودن	۱۸۱

عنوان صفحه

۱۸۲ ۴-۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل پنجم: آزمون فرضیات: روش و نتایج

۱۸۳ مقدمه

۱۸۳ ۱-۵. نوع مطالعه و روش بررسی فرضیه‌ها

۱۸۸ ۲-۵. آزمون فرضیات

۱۸۹ ۱-۲-۵. روایی و پایایی آزمون

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۱: مطالعات اقتصاد کلان ایران به مسائل فکری - شامل مسائل تجربی و

۱۹۰ مسائل مفهومی - اقتصاد ایران نپرداخته‌اند

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۲: مطالعات اقتصاد کلان ایران منطبق با اولویت‌های پژوهشی اقتصاد ایران

۱۹۳ نبوده‌اند

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۳: در مطالعات اقتصاد کلان ایران، دیدگاه‌های اقتصادی و الگوهای روش

۱۹۶ شناختی تصریح نشده‌اند

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۴: در مطالعات اقتصاد کلان ایران، کاربرد و توسعه الگوهای نظری بر مبنای

۱۹۸ شواهد تجربی مربوطه نبوده‌اند

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۵: مطالعات اقتصاد کلان ایران موجب توسعه الگوها و روش‌های فنی نشده‌اند

۲-۲-۵. آزمون فرضیه ۶: مطالعات اقتصاد کلان ایران بر مبنای مطالعات قبلی بنا نشده‌اند

فصل ششم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۲۰۴ مقدمه

۲۰۵ ۱-۶. جمع‌بندی

۲۰۷ ۲-۶. بعضی از ویژگی‌های رساله حاضر

۲۰۸ ۳-۶. نتایج تحقیق

۲۰۸ ۱-۳-۶. وضعیت حل مسأله ماکا

۲۰۹ ۲-۳-۶. میزان انطباق ماکا با نیازها

۲۱۰ ۳-۳-۶. تصریح دیدگاه‌ها

۲۱۲ ۴-۳-۶. بهره‌گیری از شواهد

صفحه	عنوان
۲۱۳ ۵-۳-۶. توسعه الگوها و روش‌های فنی
۲۱۴ ۶-۳-۶. ارتباط با سایر مطالعات فارسی
۲۱۵ ۷-۳-۶. جمع‌بندی کلی
۲۱۷ ۴-۶. پیشنهادات و توصیه‌هایی در زمینه سیاست‌های آینده علمی
۲۱۷ ۱-۴-۶. پیشنهادات برای تکمیل مطالعه حاضر
۲۱۹ ۲-۴-۶. پیشنهادات در زمینه سیاست‌گذاری‌های آینده علمی

پیوست‌ها

۲۲۱ ۱. فهرست مداخله‌کنندگان در اقتصاد کلان
۲۲۷ ۲. فهرست مشخصات مقالات اقتصاد کلان داوری شده به تفکیک مجله
۲۳۹ ۳. امتیازات تحلیل محتوای مقالات اقتصاد کلان داوری شده به تفکیک مجله
۲۴۸ ۴. امتیازات تحلیل محتوای موضوعی مقالات اقتصاد کلان داوری شده به تفکیک مجله
۲۶۰ فهرست منابع

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۶۵	شکل ۳-۱. روش استقرائی - قیاسی ارسطو
۹۱	شکل ۳-۲. نردبان سلسله مراتب موجه‌سازی
۹۲	شکل ۳-۳. الگوی شبکه‌ای لائودن برای موجه‌سازی
۱۶۱	شکل ۴-۱. تعامل عوامل سه‌گانه در انقلاب کینزی
۱۶۴	شکل ۴-۲. تعامل عوامل سه‌گانه در مکتب پول‌گرایی
۱۶۸	شکل ۴-۳. تعامل عوامل سه‌گانه در مکتب کلاسیک‌های جدید
۱۷۰	شکل ۴-۴. تعامل عوامل سه‌گانه در مکتب چرخه‌های تجاری حقیقی
۱۷۱	شکل ۴-۵. تعامل عوامل سه‌گانه در مکتب کینزی‌های جدید
۱۷۳	شکل ۴-۶. تعامل عوامل سه‌گانه در حالت کلی
۱۸۱	شکل ۴-۷. الگوی توسعه یافته سنت تحقیقاتی لائودن سازگار با اقتصاد کلان
۲۱۴	شکل ۶-۱. الگوی تعامل سازنده جاکا با جامعه اقتصاد کلان جریان اصلی
۲۱۴	شکل ۶-۲. الگوی مصرف‌کنندگی اقتصاد کلان کشور از جامعه اقتصاد کلان جریان اصلی
۲۱۶	شکل ۶-۳. چرخه تأثیر شواهد و الگوها و روش‌های فنی بر توسعه نظریه‌ها
۲۱۶	شکل ۶-۴. چرخه تأثیر شواهد، دیدگاه‌ها و الگوها و روش‌های فنی بر توسعه نظریه‌ها
۲۱۶	شکل ۶-۵. الگوی تعامل توسعه الگوها و روش‌های فنی و توسعه نظریه‌ها

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۲۰	جدول ۱-۱. موضوعات و زیرموضوعات اقتصاد کلان ایران به همراه کد آنها
۱۳۷	جدول ۱-۳. توزیع میانگین فراوانی شاخص‌های مورد مطالعه در مجله تحقیقات اقتصادی طی دوره ۱۳۴۰-۷۰
۱۷۵	جدول ۱-۴. دیدگاه‌های شاخص در مکاتب اقتصاد کلان
۱۸۶	جدول ۱-۵. سطح بندی شدت پرداختن ماکا به موضوعات اقتصاد کلان ایران
۱۹۱	جدول ۲-۵. میانگین امتیازات مقالات در طول دوره ۱۳۷۹-۸۶
۱۹۲	جدول ۳-۵. توزیع مربوط به سطوح مختلف مسائل ماکا
۱۹۵	جدول ۴-۵. سهم موضوعات مختلف اقتصاد کلان ایران (۱) انجام شده؛ (۲) مورد نیاز از نظر نویسندگان اقتصاد ایران
۱۹۸	جدول ۵-۵. توزیع سطح دیدگاه برای مطالعات فکری
۱۹۹	جدول ۶-۵. توزیع سطح در نظر گرفتن شواهد در ماکا
۲۰۱	جدول ۷-۵. توزیع سطح توسعه الگوها و روش‌های فنی
۲۰۳	جدول ۸-۵. توزیع سطح ارتباط مطالعات با یکدیگر

کوتاه نوشت ها

در رساله حاضر از دو کوتاه نوشت (مخفف) به شرح زیر بهره برده شده است:

مطالعات اقتصاد کلان ایران: به لفظ «ماکا» تخفیف یافته است.

جامعه اقتصاددانان کلان ایران: به لفظ «جاکا» تخفیف یافته است.

پیش‌گفتار

نقطه شروع این رساله مقاله‌ای بود که در درس اقتصاد کلان دوره دکتری به رشته تحریر درآمد. موضوع این رساله نقش عوامل دیدگاه‌ها، شواهد (یا حقایق آشکار شده) و روش‌های فنی در توسعه تاریخی مکاتب اقتصاد کلان بود. بعداً تصمیم گرفته شد که این مقاله توسعه داده شده و در ارزیابی مطالعات اقتصاد کلان به کار برده شود. آن چه لازم بود به مقاله اضافه شود، ارزیابی توصیفی این مطالعات بود. در این زمینه از ادبیات نظری پیشرفت علمی که در ۳ تا ۴ دهه اخیر در فلسفه علم مورد مذاقه قرار گرفته است، بهره گرفته شد.

این که مطالعات اقتصاد کلان ایران در عمل چه اندازه در حل مسائل اقتصاد ایران موفق بوده‌اند (مسئله رساله حاضر) همواره یکی از دغدغه‌های پژوهش‌گران و سیاست‌گذاران اقتصاد کلان ایران بوده است. این مطالعات همواره مورد انتقاد واقع شده‌اند اما می‌توان گفت کمتر مورد نقادی قرار گرفته‌اند زیرا بیش‌تر انتقادات در قالب اظهار نظر کارشناسی بوده و کمتر از مبانی نظری بهره برده‌اند و درست به همین دلیل کمتر توانسته‌اند تأثیر جدی بر جای بگذارند و اجماعی در زمینه راهکارهای بهبود مطالعات به وجود بیاورند. به عنوان مثال گروهی بهره نبردن مطالعات از اندیشه اسلامی - ایرانی را مشکل اصلی دانسته، گروهی تقلیدی بودن آن و در مقابل گروهی دیگر به اندازه کافی دنباله‌رو نبودن و بهره نبردن از آخرین پیشرفتهای نظری اقتصاد کلان دنیا را به عنوان دلیل اصلی ضعف و ناکارآمدی مطالعات نشانه گرفته‌اند.

بر این اساس رسالت اصلی رساله حاضر طرح مسأله و تدوین رویکردی برای حل آن بر مبنای ادبیات پیشرفت علمی بوده است. از نظر ما نتایج حل مسأله نسبت به روش حل آن در رتبه دوم اهمیت قرار دارد. چرا که مسیر حل مسأله قبلاً پیموده نشده و لذا اگر چه مسیر مشخص شده اما هنوز تا هموار شدن کامل فاصله دارد. امید و انتظار آن است که محققان اقتصاد کلان، به ویژه آن‌هایی که دستی در روش‌شناسی دارند، قبل از استفاده از روش‌شناسی مطالعه حاضر برای انجام مطالعات مشابه، ابتدا با نقد آن، مسیر موجود را هموارتر کنند و یا در صورت رد آن به پیشنهاد و ارائه مسیرهای دیگر بپردازند.

وحید مقدم

بهمن ماه ۱۳۸۸

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

اقتصاد کلان همانند دیگر شاخه‌های علوم انسانی شاهد توسعه‌های بسیار گسترده نظری به ویژه پس از انتشار کتاب نظریه عمومی کینز و تفکیک رسمی اقتصاد خرد و اقتصاد کلان - که قبلاً هر دو تحت قالب واحد علم اقتصاد مطالعه می‌شدند - بوده است. اقتصاد کلان، هم علمی اثباتی است که در آن پدیده‌های کلان اقتصادی تبیین می‌شوند و هم علمی هنجاری است. چرا که پرداختن به مباحثی مانند کاهش بیکاری، کاهش تورم و افزایش نرخ رشد اقتصادی نیازمند سیاست‌گذاری اقتصادی مبتنی بر اولویت‌های هنجاری است. این سیاست‌گذاری برای آن که بتواند اثرگذاری داشته باشد و با کمترین هزینه اجرا شود، نیازمند پشتوانه نظری و توسعه علمی اقتصاد کلان است.

اقتصاد هر کشور از یک طرف متأثر از شرایط اقتصاد جهانی - مانند قیمت سوخت، نرخ ارز، نرخ بهره و مهاجرت نیروی کار - است و از طرف دیگر متأثر از شرایط داخلی - مانند سطح فناوری، تنوع و قیمت محصولات صادراتی، سطح بهره‌وری سرمایه و نیروی کار، ثبات سیاسی و وضعیت جغرافیایی - است. این امر باعث می‌شود کم‌تر دو کشوری در جهان وجود داشته باشند که پدیده‌های اقتصاد کلان آن‌ها، که موضوع نظریه‌پردازی قرار می‌گیرد، یکسان باشد. لذا اجرای سیاست‌های اقتصادی در هر کشور با آن که در زمینه‌هایی مشابه سایر کشورهاست، در زمینه‌هایی دیگر می‌تواند متمایز باشد. بدین دلایل علم اقتصاد کلان در هر کشور باید

بتواند برای مسائلی که آن اقتصاد با آن‌ها دست به گریبان است، به ارائه راه حل بپردازد. برای این کار مطالعات اقتصاد کلان هر کشور باید اولاً معطوف به حل مسائل آن کشور باشد و ثانیاً در طول زمان بتواند دستاوردهای نظری یا به بیان دیگر «پیشرفت علمی»^۱ در پی داشته باشد.

در زمینه اقتصاد کلان کشورها را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد: دسته اول کشورهایی هستند که تولید کننده این علم به شمار می‌روند به طوری که همواره با حل مسائل جدید، مرز این علم را جلو برده و روندهای آتی آن را تعیین می‌کنند، و در اصل هر تعریفی از پیشرفت علمی طبق فعالیت‌های موفق علمی در این کشورها صورت می‌گیرد. به واسطه داشتن چنین هدفی، پیشرفت علمی در این کشورها قطعی است. دسته دوم کشورهای مصرف کننده دستاوردهای علمی به شمار می‌روند که با آن که تا حدی مسائل متفاوتی دارند که طبعاً حل‌های متفاوتی را اقتضاء می‌کند، اما از آنجا که به هر دلیل توان تولید علم ندارند، ناچار به استفاده از تولید سایر کشورها خواهند بود. این مصرف با کارایی‌های متفاوتی انجام می‌پذیرد. این دسته از کشورها برای ارتقای کارایی مطالعات خود، نیازمند تحلیل مطالعات خود با استفاده از روش‌های مناسب هستند. مطالعه حاضر با چنین بینشی انجام گرفته است و هدف اصلی آن، تحلیل پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان ایران (یا به اختصار ماکا) و در صورت عدم پیشرفت، ارائه دلایل آن است.

برای روشن شدن موضوع، اهداف و روش تحقیق، این فصل به کلیات تحقیق اختصاص می‌یابد. لذا پس از بیان مسأله تحقیق، خلاصه‌ای از اهمیت و ارزش آن بیان می‌شود. در ادامه اهداف، فرضیه‌ها و خلاصه‌ای از کاربرد نتایج تحقیق ارائه خواهد شد. پس از آن، روش تحقیق در قالب تشریح نوع مطالعه، قلمرو داده‌ها و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها توضیح داده می‌شود. در نهایت واژه‌های کلیدی آورده شده، تعریف خواهد شد.

۱-۱. شرح و بیان مسأله تحقیق

موضوع مورد بررسی رساله حاضر، پیشرفت علمی مطالعات اقتصاد کلان ایران است که توسط جامعه اقتصاددانان کلان کشور (از این پس جاکا)^۲ انجام شده است. محصولات یک جامعه علمی عبارت است از: افزایش دانش و معرفت نسبت به جهان، حل مسائل و مشکلات جامعه، توسعه فناوری، توسعه و پالایش روش‌های تحقیق، مقالات

1. Scientific Progress

معنا و مفهوم این اصطلاح بعداً به تفصیل بیان خواهد شد.

۲. در این رساله اصطلاح جامعه اقتصاددانان کلان کشور مسامحتاً به کار برده شده است. چرا که یک عده پژوهشگر را تنها به دلیل فعالیت در یک حوزه پژوهشی مشترک، در صورتی که فاقد هدف مشترک و تعامل مؤثر باشند، نمی‌توان یک جامعه علمی دانست.

و کتاب‌های انتشار یافته و نهایتاً دستیابی به پیشرفت علمی به عنوان مهم‌ترین محصول. پیشرفت علمی به معنای بهبود یا توسعه علمی به سمت یک وضعیت بهتر به لحاظ معرفتی یا شناختی می‌باشد (نینی‌لئوتو^۱، ۲۰۰۷). برای ارزیابی پیشرفت علمی مطالعات لازم است «رشد شناختی»^۲ آن مطالعات ارزیابی شود.

قبل از پرداختن به مباحث مربوط به پیشرفت علمی باید به این بحث پرداخته شود که چرا موضوع تحقیق یعنی ارزیابی پیشرفت علمی ما کا خود یک مسأله نیازمند حل است. با توجه به این موضوع که اقتصاد کلان ایران دارای پدیده‌هایی نیازمند تبیین و مسائلی نیازمند حل است^۳، و تبیین پدیده‌ها و حل مسائل از راه نظریه‌پردازی صورت می‌گیرد، جامعه اقتصاددانان کلان ایران برای توفیق در حل مسائل اقتصاد کلان ایران باید به ارائه نظریه‌های جدید یا توسعه نظریه‌های سابق بپردازد. با توجه به تعریف پیشرفت علمی این یعنی آن که مطالعات اقتصاد کلان ایران باید در طول زمان نشان دهنده پیشرفت علمی باشد.

بحث از روش علمی و ارزش گزاره‌های علمی از زمان تمدن یونان باستان وجود داشته و پس از آن نیز در تمدن اسلام دنبال شد، اما مطالعه آن‌ها در قالب رشته فلسفه علم پس از انقلاب علمی غرب شروع شد. در این زمان در نتیجه توجه به گزاره‌های علمی و تلاش برای یافتن روش علمی صحیح، الگوهای مختلفی در فلسفه علم به طور صریح شکل گرفت.

یکی از جدیدترین مباحث مطرح در فلسفه علم را می‌توان مبحث پیشرفت علمی و موشکافی‌های فلسفی در مورد آن و تفاوت آن با توسعه و تغییر علمی دانست که از حدود دهه ۱۹۷۰ مورد توجه قرار گرفت (نینی‌لئوتو، ۲۰۰۷). البته این مطلب به معنای عدم توجه به مبحث پیشرفت علمی قبل دهه ۱۹۷۰ نیست، بلکه به معنای عدم پرداختن بدان به عنوان یک مبحث مستقل است. لذا با کنکاش در الگوهای فلسفه علم می‌توان تا حدی در زمینه چگونگی پیشرفت علم به تحقیق پرداخت.

در زمینه پیشرفت علمی لازم است چهار موضوع ذیل مورد توجه قرار گیرد:

(۱) معنا و مفهوم پیشرفت علمی: مراد از پیشرفت علمی چیست، چگونه تعریف می‌شود و با مفاهیم

نزدیک به خود، همچون توسعه علمی و تغییر علمی چه تفاوت‌هایی دارد؟

(۲) تشخیص پیشرفت علمی: چگونه می‌توان دوره‌های پیش‌رونده به لحاظ علمی را از دوره‌های غیر

1. Niiniluoto

2. Cognitive Progress

۳. بعداً به این بحث پرداخته خواهد شد که اقتصاد کلان ایران حداقل در بعضی حوزه‌ها دارای مسائلی متفاوت از اقتصاد کلان ایران است.